

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Cinsel İstismara İlişkin Bilgilerinin İncelenmesi: Nitel Bir Bakış

Özlem Alkan ERSOY¹, Hurşide Kübra ÖZKAN²

Öz

Bu çalışma, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş-altı yaş çocuklarının cinsel istismara yönelik bilgilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma nitel araştırma modelinde tek grup öntest-sontest zayıf deneysel desen olarak tasarlanmıştır. Çalışma grubunu okul öncesi eğitim kurumuna devam 5-6 yaş grubu 24 çocuk oluşturmuştur. Çocukları istismar ile ilgili bilgilendirme süreci için konu ile ilgili hikaye etkinliği kullanılmıştır. Veriler çizim ve görüşme tekniklerinin bir arada kullanılmasıyla toplanmıştır. Çalışma grubuna ön test ve son test olarak yapılan görüşmelerin değerlendirilmesi sürecinde, elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. Çocuklara son test olarak gerçekleştirilen görüşme sorularının güvenilirliğini sağlamak için uygulanan çizim tekniğinde çocukların resimleri içerik analizi yöntemine göre analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, çocukların iyi ve kötü dokunmayı bilme, kendilerini cinsel istismardan nasıl koruyacaklarını, cinsel istismarla karşılaştıklarında nasıl ve kimden yardım isteyebileceklerini bilme konularında eksik ve yanlış bilgilere sahip oldukları görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Cinsel eğitim, cinsel istismar, okul öncesi dönem, çizim tekniği.

Abstract

The aim of the present study was to investigate preschool children's (aged 5-6 years) knowledge about child sexual abuse. This study used a qualitative research model and one-group pretest-posttest weak experimental design. The study group was composed of 24 preschool children aged 5-6 years. A story activity was used to provide information on child sexual abuse. Data was collected by using both drawing and interview techniques. Collected data was analyzed by a content analysis during the evaluation of pretest-posttest interviews conducted with the study group. During the drawing activity, which was carried out to ensure reliability of posttest interview questions, children's drawings were analyzed by using a content analysis method. As a result of the study, it was concluded that the children had incomplete or inaccurate knowledge about the difference between good touch and bad touch, how to protect themselves from sexual abuse, from whom and how to ask help when subjected to sexual abuse.

Key words: Sexual education, sexual abuse, preschool period, drawing technique.

GİRİŞ

Erken çocukluk dönemi çocuğun aile ortamı içinde ve dışında günlük yaşam deneyimlerini kazandığı bir süreçtir. Çocuğun kendisine, başkalarına ve dünyaya karşı olumlu duygular oluşturduğu bu dönemde yaşanabilecek herhangi bir olumsuzluk, çocuğun sağlıklı gelişmiş bir birey olmasında örseleyici etki yaratır (Trawick-Smith, 2014). Çocuğun büyüme ve gelişmesini olumsuz yönde etkileyen her türlü davranış olarak tanımlanabilen çocuk istismarının en örseleyici türü olan cinsel istismar; psiko-sosyal gelişimini tamamlamamış ve rıza yaşının altında bulunan bir çocuğun olgun bir yetişkin tarafından cinsel doyum amacıyla kullanılması ya da bu duruma göz yumulmasıdır (Türkbay, Söhmen ve Söhmen, 2002; Gültekin vd., 2006; Ulukol, 2014). Toplumda çocuğun cinsel istismarı ile ilgili bazı yanlış inanış ve bilgiler yer alır. Örneğin; özellikle güzel kızların, kendine güvensiz ya da yaramaz çocukların istismar edilme riskinin daha yüksek olduğuna inanılsa da çocukların görünüşlerinin istismar için belirli bir risk oluşturmadığı bilinen bir gerçektir. Nitekim alan yazınında, fiziksel, zihinsel veya gelişimsel bir problemi bulunan, sosyal olarak yalnız, daha

¹ Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, ozlemerso@gmail.com

² Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, hursidekubra@gmail.com

kolay itaat eden, erişkinleri etkilemeye çalışan, ilgi görme gereksinimi olan, erken yaşta cinsel olgunluğa erişmiş ve fiziksel olarak çekici olan çocukların cinsel saldırıya uğrama risklerinin daha fazla olduğu ileri sürülmüştür. Bunların yanı sıra daha sakin, çekingen ve en önemlisi “hayır” diyemeyen çocukların istismar tehdidi ile karşılaştığında kaçmayı ve yardım istemeyi başaramayabileceği belirtilmiştir (Katz ve Hamama, 2013; Dönmez vd., 2014; Ulukol, 2014). Bu nedenle cinsel istismarı önleme çalışmalarının çocuğun davranışlarını değiştirme ve çocuğu bu konuda bilgilendirme temeline dayandırılması önemlidir. Çocuklara vücudunun özel bölgelerini, iyi ve kötü dokunuşun ne olduğunu fark ettirmek, vücudunun kendisine ait olduğunu ve kötü dokunuşlara karşı vücudunu koruması gerektiğini öğretmek cinsel istismarın önlenmesinde önemli bir rol oynar (Kairys, vd., 1999; Polat, 2007). Böylelikle çocuklar kendilerini cinsel istismardan nasıl koruyacaklarını ve cinsel istismarla karşılaştıklarında kimden, nasıl yardım isteyeceklerini bilirler (Kairys, vd., 1999; Saltalı, 2012). Dünyada ve ülkemizde birçok yetişkin çocuklara cinsellikle ilgili bilgiler verildiğinde onların bu konu hakkında erkenden uyarılmış olacaklarına inanır. Bu inanış ise, ailelerin çocuklarına cinsel eğitim vermelerini engeller ve bu konuda korkulara kapılmalarına neden olur. Oysaki doğumla birlikte başlayan cinsellik, yaşamın doğal, sağlıklı bir parçasıdır ve çocukların cinsellik eğitimini aile ortamında almaları gereklidir (SIECUS, 2004; Ersoy, 2014). Bu nedenle, ailelerin çocuğa cinsellik ve cinsel istismar konusunda gerekli bilgileri vermelerinin doğal bir görev olduğunu benimsemeleri önemlidir.

Dünya’da ve Türkiye’de son yıllarda öneminin ve hassasiyetin fark edilmeye başladığı “çocuk cinsel istismarı ve ihmali” kültürel, sosyolojik ve psikolojik özellikleri olan bir konudur. Ebeveynler ve çocuklar başta olmak üzere topluma yönelik olarak gerçekleştirilen çocuk cinsel istismarı ve ihmali konusundaki eğitimlerin çocuk istismarının görülme oranını azaltacağı, bununla birlikte istismarın yaşandığı durumlarda ise istismara maruz kalan bireylerin daha rahat bilgi vermelerini sağlayacağı bilinen bir gerçektir (Berberoğlu vd., 2008; Bülbül vd., 2008). Çocuğu istismardan korumada etkili ebeveyn çocuk iletişimi kurulması ve çocuklara ebeveynleri tarafından yabancı kişilerle ilişki kurmanın sınırlarının öğretilmesi büyük önem taşır (Saltalı, 2012). Bunun yanı sıra profesyonel kişiler ve eğitimciler çocuk istismarı ve ihmalinin anahtar fiziksel ve davranışsal belirtilerini bilmeli ve böyle bir durum ile karşılaştıklarında ilgili yerlere iletmekle yükümlü olduklarının farkında olmalıdırlar (Trawick-Smith, 2014). Bunun yanı sıra, Türkiye’de ebeveynler ve çocuklar başta olmak üzere toplumun çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi eksikliğinin olduğu ve bu eksikliği gidermek için uygulanan eğitim programlarının da sayısının yetersiz olduğu belirtilmektedir (Keser, Odabaş ve Elibüyük, 2010). Günümüzde halen örgün eğitim içinde cinsel eğitim zorunlu eğitim kapsamına alınmamış ders içi veya ders dışı programlarda, aile eğitim programlarında herhangi bir etkinlik gerçekleştirilmemiştir. Bu durum yürürlükte olan Milli Eğitim Bakanlığı okul öncesi eğitim programları incelendiğinde açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Cinsellik veya cinsel eğitim sözcüklerinin eğitim programının hiçbir kazanım ve göstergesinde yer almaması dikkate değer bir durumdur (Ersoy, 2014). Bu noktada okul öncesi dönemdeki çocukların eğitim gereksinimlerini ortaya koyan ihtiyaç belirleme çalışmaları önem kazanır.

Bu nedenle çalışma, okul öncesi dönemdeki çocukların cinsel istismar konusundaki bilgilerini ortaya koymasından önemlidir. Ülkemizde ilgili alan yazını incelendiğinde, ailelerin (Berberoğlu vd., 2008; Keser vd., 2010; Özer, 2014), eğitimcilerin (Dereobalı, 2013; Aksel ve Irmak, 2015) ve sağlık personelinin (Özdemir, 1992; Arıkan, 2000; Kara vd., 2014) çocuk cinsel istismarına ilişkin bilgilerinin incelenmesine yönelik çalışmalar olmasına rağmen okul öncesi dönemdeki çocukların bilgilerinin incelenmesine ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenlerden dolayı çalışma, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş-altı yaş çocuklarının cinsel istismara yönelik bilgilerini incelemeyi amaçlamaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli ve Deseni

Bu çalışma, nitel araştırma modelinde deneysel desen olarak tasarlanmıştır. Deneysel desenlerde temel amaç, değişkenler arasında oluşturulan neden sonuç ilişkisinin test edilmesidir. Bu çalışmada tek grup öntest-sontest zayıf desen kullanılmıştır. Bu desende deneysel işlemin etkisi tek bir grup üzerinde aynı ölçme araçları kullanılarak test edilir (Büyüköztürk vd., 2013).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunun seçilmesinde amaçlı örnekleme çeşitlerinden uygun örnekleme (convenience sampling) metodu kullanılmıştır. Bu noktada, çalışma grubunu oluşturan çocukların kolay ulaşılabilir olmalarına ve araştırmaya katılmaya istekli olmalarına özen gösterilmiştir. (Johnson ve Christensen, 2014). Çalışma grubunu, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Ankara il merkezinde Gazi Üniversitesi'ne bağlı iki okul öncesi eğitim kurumuna devam 5-6 yaş grubundaki 24 çocuk oluşturmuştur. Çalışma grubunun %40,9'nu (n=9) kız, %59,1'ni (n=13) ise erkek çocuklar, %50,0'sini (n=12) 50-60 aylık, %50,0'sini ise (n=12) 61-74 aylık çocuklar oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Yapılan bu çalışmada çocuklardan elde edilen veriler, "Yarı Yapılandırılmış Görüşme" ve "Resim Çizme" teknikleri kullanılarak toplanmıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Nitel araştırmalarda en çok kullanılan veri toplama yöntemi olan görüşme, araştırmacı ve katılımcının birlikte yer aldığı, araştırılan konuya yönelik hazırlanan sorulara odaklanarak gerçekleştirilen karşılıklı konuşma süreci olarak tanımlanır (Glesne, 2015, s. 143; Merriam, 2015, s. 85). Bu çalışmada araştırmacıya konuyla ilgili olabilecek başka soruların sorulmasına esneklik sağlayan, ilgili alanda derinlemesine bilgi sağlama fırsatı veren yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır (Büyüköztürk, vd., 2013, s. 152; Merriam, 2015, s. 86). Kullanılan yarı yapılandırılmış görüşmenin amacı, çocukların cinsel istismara ilişkin bilgilerinin belirlenmesi ve gerçekleştirilen etkinliğin çocuklar üzerindeki etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda çocuklar ile görüşmelerin yapılabilmesi için araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Geliştirilen form kapsam ve görünüş geçerliği için, konu ile ilgili uzmanlık ve deneyime sahip bir öğretim üyesi ve "Çocuk İstismarı ve İhmal" ve "Cinsel Eğitim" konusunda yüksek lisans ve doktora düzeyinde ders almış iki uzman olmak üzere üç kişinin görüşlerine sunulmuş ve öneriler doğrultusunda forma son şekli verilmiştir. Formda çocukların cinsel istismara ilişkin güvenlik bilgilerini belirlemeye yönelik altı soru bulunmaktadır. Her çocuğa "Sen herkesin vücuduna dokunabilir misin?", "Başkaları senin vücuduna dokunabilir mi?", Sana göre iyi dokunuş ve kötü dokunuş diye bir şey var mıdır? Sence bu ne olabilir?", "Tanımadığın birisi sana kötü dokunmak isterse ne yaparsın?", "Birisine sana kötü dokunsa kime söylersin?" ve "Neden ona söylemeyi tercih edersin?" soruları yöneltilmiş ve gerekli durumlarda konu ile ilgili ek başka sorular da kullanılmıştır.

Resim Çizme Tekniği

Resim çizme tekniği, çocukların duygu ve düşüncelerini ortaya çıkarması bakımından eğitim ve psikolojide yaygın olarak kullanılır (Okuy, 2008). Çocuklar duygu ve düşüncelerini sembolik olarak çizdikleri resimlere yansıtırlar. Resimdeki çizgilerin niteliği ve resmin içeriği;

çocuğun kendisini, yakın çevresindeki insanları ve onlarla ilgili duygu, düşünce ve algılarını ortaya koyar (Sayıl, 2004). Çocuk resimleri ile veri toplayan araştırmaların temelinde; çocukların duygu ve düşüncelerini sözlerden ziyade çizdikleri resimler aracılığıyla ifade ettikleri görüşü hakimdir (Cherney, Seiwert, Dickey ve Flichtbeil, 2006). Bu araştırmada resim çizme tekniği "Bedenim Bana Ait" hikâye kitabının çocuklara okunmasının ardından kullanılmıştır. Çocuklara "Siz bu hikâyedeki çocuğun yerinde olsaydınız ne yapardınız? Bunun resmini çizmenizi istiyorum." şeklinde bir yönerge verilmiş ve çocuklara resimlerini bitirmeleri için bir süre sınırlamasına gidilmemiştir. Her Çocuk resmini bitirdikten sonra ona "Ne resmi yaptığı" sorularak görüşlerini açıklaması istenmiş ve resmin arkasına açıklamaları not edilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Çalışmanın uygulama aşaması için Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü'ne başvurularak yazılı izin alınmıştır. Anaokulu ortamında uygulama yapılması için alınan iznin ardından çocukların ailelerinden de uygulama için yazılı izin alınmış ve ailesi onay vermeyen çocuklar araştırmaya dahil edilmemiştir. Bunun yanı sıra ailesi izin veren çocukların kendilerinden de izin alınarak çalışmaya gönüllü katılımları sağlanmıştır.

Çocukların cinsel istismara ilişkin bilgilerini belirlemek amacıyla onlarla ön görüşmeler yapılmıştır. Çocukların görüşme sorularına verdikleri cevaplar transkrip edilerek Microsoft Word programına aktarılmıştır. Çocukların konu ile ilgili gereksinimlerini karşılamak amacıyla "Bedenim Bana Ait" hikaye kitabının bilgilendirmelerinden yararlanılmıştır. Kitabın seçiminde, konu ile ilgili alanda çalışmalar yapmış olan üç uzman görüşlerinden yararlanılmıştır. Kitabın içerisinde cinsel istismara ilişkin doğrudan anlatımlara yer verilmemekte bunun yerine, çocukların cinsel istismar karşısında nasıl tavır alacakları, duygularını ve isteklerini net bir şekilde ifade edip çocukları cesaretlendirmeyi ve "Hayır" demeyi öğrenebilecekleri durumlar gündelik hayattan olaylarla tanımlanmıştır (Familia, 2015). Hikaye kitabı çocuklara okunmadan önce power point sunumu haline getirilmiş ve etkileşimli kitap okuma tekniğiyle hikaye okunmuştur. Böylelikle her çocuğun kitabın sayfalarını rahatça görmesi sağlanmış ve hikaye çocuklar için daha ilgi çekici hale getirilmiştir (Tür ve Turla, 1999; McGee ve Morrow, 2005). Hikâyeye bittikten sonra çocuklara "Siz bu hikâyedeki çocuğun yerinde olsaydınız, ne yapardınız? Çizmenizi istiyorum" şeklinde bir yönerge verilmiştir. Çocukların resim çizmeleri için hazırlanmış sınıftaki masaya her çocuk için A4 boyutunda bir kâğıt ve tüm renkleri içeren kuru, keçeli, pastel boyalar konulmuştur. Herhangi bir süre sınırlanmasına gidilmeden çocuklardan resimlerini yapmaları istenmiştir. Resmini bitiren çocuklara ne resmi yaptığı sorulmuş ve resimlerinin arkasına araştırmacı tarafından anlattıkları not edilmiştir. Bu etkinlikten dört gün sonra ise çocuklarla son görüşmeler yapılmış ve bağımlı değişkenler açısından grubun düzeyinin farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışma grubu ile yapılan ön test ve son test görüşmelerinin değerlendirilmesi sürecinde, elde edilen verilerin daha ayrıntılı ve derinlemesine incelenmesi amacıyla içerik analizi yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu amaçla, verilerin çözümlenmesine başlanmadan önce görüşme kayıtları araştırmacı tarafından transkript edilerek Microsoft Word programına aktarılmıştır. Çocukların görüşme sorularına verdikleri cevaplar içerik analizi yöntemine göre analiz edilirken üç uzman ile birlikte çalışılmış, elde edilen veriler kodlamalar şeklinde gruplandırılıp ve belirli kategoriler oluşturulmuştur. Elde edilen kod ve kategorilere göre, görüşme verileri belirli bir sistematik içerisinde düzenlenmiştir. Bu aşamada mümkün olduğu kadar tanımlayıcı olmaya ve elde edilen bulguları ilk elden okuyucuya sunmaya önem verilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çalışma

grubundan uygulama öncesi ve sonrası toplanılan nitel verilerin ortak kategoriler ve kodlar ile temsil edilebilmelerini gösterebilmek amacıyla veriler aynı sütun içerisinde düzenlenmiş kodlamalara frekans değerleri verilmiş ve verilerin analizi sonucu ortaya çıkan bulgular neden ve sonuca dayalı bir ilişkilendirme içerisinde açıklanmıştır. Görüşme sorularının güvenilirliğini sağlamak amacıyla çocuklara son test olarak uygulanan resim çizme tekniğinden elde edilen veriler de içerik analizi yöntemi kullanılarak her uzman tarafından ayrı kategorilere yerleştirilmiştir. Gerçekleştirilen analizler ile uzmanların gösterge türlerine ilişkin verdikleri kararlar ayrı ayrı kodlanmış ve araştırmanın güvenilirliği, Güvenirlik = Görüş Birliği/Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı \times 100 formülü (Miles ve Huberman, 2015) kullanılarak hesaplanmıştır. Üç uzman ile birlikte gerçekleştirilen görüş birliği toplantısına göre araştırmacılar arasındaki kodlayıcı uyumu, çizim tekniği için % 100, görüşmeler için ise %92 olarak hesaplanmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde çocuklarla yapılan ön ve son görüşmelerden ve resim çizimlerinden elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 1’de çocuklara yöneltilen “Sen herkesin vücuduna dokunabilir misin?” sorusuna yönelik cevapların değerlendirilmesinden elde edilen bulgular sunulmaktadır.

Tablo 1. Çocukların Başkalarının Vücuduna Dokunmaya Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

Kategoriler	Kodlar	Ön Görüşme	f	Son Görüşme	f
İyi/Kötü Dokunmayı Bilen	İsterlerse dokunabilirim	A1, A17, A18, A23	4	A1, A2, A3, A4, A6, A10, A11, A13, A15, A16, A17, A18, A20, A23	14
	Dokunmam	A6, A8, A9, A10, A11, A12, A13, A14, A15, A16	10	A7, A8, A9, A12, A14, A21, A24	7
	<i>Toplam</i>	<i>Toplam</i>	14	<i>Toplam</i>	21
İyi/Kötü Dokunmayı Bilmeyen	Dokunurum	A2, A7, A20, A22, A24	5	A19, A22	2
		<i>Toplam</i>	5	<i>Toplam</i>	2
	Açık olsa dokunurum	A3	1	-----	0
Belirsiz	Severek dokunurum	A4	1	-----	0
	Ayıp	A5, A21	2	A5	1
	Işık hızı ile dokunurum	A19	1	-----	0
	<i>Toplam</i>	<i>Toplam</i>	5	<i>Toplam</i>	1
	<i>Genel toplam</i>	<i>Genel toplam</i>	24	<i>Genel toplam</i>	24

Tablo 1’ de çocukların başkalarının vücuduna dokunmaya yönelik belirttikleri görüşler; iyi/kötü dokunmayı bilen, iyi/kötü dokunmayı bilmeyen ve belirsiz şeklinde üç ayrı alt kategoride toplanmıştır. Eğitim öncesinde iyi/kötü dokunmayı bilen kategorisinde 14 çocuğun görüş belirttiği görülürken hikaye etkinliği sonrasında bu sayının 21’e yükseldiği görülmüştür. Etkinlik öncesinde İyi/kötü dokunmayı bilmeyen kategorisinde (f=5) olan çocukların sayısının (f=2)’ye, belirsiz kategorindeki görüşlerinin ise (f=5) iken (f=1)’e düştüğü görülmektedir. Aşağıda çocuklarla yapılan ön ve son görüşmelerden örneklere yer verilmiştir:

Çocukların ön görüşmede “başkalarının vücuduna dokunmaya yönelik” farklı kategorilerde belirttikleri görüşleri şu şekildedir; İyi/kötü dokunmayı bilen kategorisi: ... Hayır. Arkadaşlarım istemezse zararlı bölgelere dokunmuş olurum (A8)... Hayır. Çünkü izin vermezler ve özel yerlerine dokunulamaz (A10)... İyi/kötü dokunmayı bilmeyen kategorisi: ... Dokunurum, hayvan haricinde dokunabilirim. Elimle dokunurum (A2)... Evet. Parmağım ile dokunabilirim (A7)...

Belirsiz kategorisi: ... *Hayır, çünkü herkese dokunmak için ışık hızı olmak gerekir. Işık hızı çok hızlı (A19)... Hayır. Annem izin vermiyor (A21)...*

Çocukların son görüşmede “başkalarının vücuduna dokunmaya yönelik” farklı kategorilerde belirttikleri görüşleri şu şekildedir; İyi/kötü dokunmayı bilen kategorisi: ... *Hayır, çünkü herkesin kendi vücudu özel. Sarılmak istiyorsa sarılırız, istemiyorsa sarılmayız (A6)... Hayır. Bazıları özel bölgedir (A9)... Hayır, çünkü onun kendi bedeni olduğu için istediği zaman dokunmayı tercih ederim (A15)... İyi/kötü dokunmayı bilmeyen kategorisi: ... Hayır. Çünkü herkesi tanımıyorum (A19)... Herkese dokunamam. Bildiğim kişilere dokunabilirim (A22)... Belirsiz kategorisi: ... Hayır, dokunmak ayıp olur (A5)...*

Aşağıdaki tabloda çocuklara yöneltilen “Başkaları senin vücuduna dokunabilir mi?” sorusuna yönelik cevapların değerlendirilmesinden elde edilen bulgular sunulmaktadır.

Tablo 2. Çocukların Kendi Vücuduna Başkalarının Dokunmasına Durumuna Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

Kategoriler	Kodlar	İlk Görüşme	f	Son Görüşme	f
İyi/Kötü Dokunmayı Bilen	Dokunamaz	A8, A9, A10, A12,	4	A2, A5, A7, A8, A9, A10, A11, A12, A14, A18, A19, A21, A23	13
	İzin alarak dokunabilir	A11, A13, A15, A18	4	A1, A3, A4, A13, A15, A16, A20, A24	8
	<i>Toplam</i>		8	<i>Toplam</i>	21
İyi/Kötü Dokunmayı Bilmeyen	Dokunabilir	A1, A2, A4, A7, A16, A17, A19, A20, A22, A23, A24	11	-----	0
	<i>Toplam</i>		11	<i>Toplam</i>	0
	Kapalı olduğu için dokunamaz	A3	1	-----	0
Belirsiz	Ayıp	A5	1	-----	0
	Kendine kendi dokunabilir	A6, A14	2	-----	0
	Güçlü olduğum için dokunamaz	A21	1	-----	0
	Tanımadığım kişiler dokunamaz	-----	0	A6, A17, A22	3
	<i>Toplam</i>		5	<i>Toplam</i>	3
<i>Genel toplam</i>			24	<i>Genel toplam</i>	24

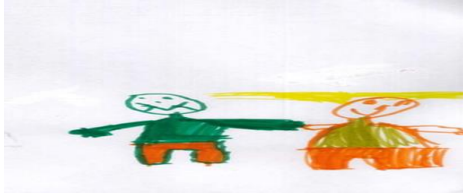
Tablo 2’ de çocukların kendi vücuduna başkalarının dokunmasına durumuna yönelik belirttikleri görüşler; iyi/kötü dokunmayı bilen, iyi/kötü dokunmayı bilmeyen ve belirsiz şeklinde üç ayrı alt kategoride toplanmıştır. Hikaye etkinliği öncesinde iyi/kötü dokunmayı bilen kategorisinde 8 çocuğun görüş belirttiği görülürken etkinlik sonrasında bu sayının 21 olduğu görülmüştür. Etkinlik öncesinde iyi/kötü dokunmayı bilmeyen kategorisinde 11 çocuk görüş belirtirken etkinlik sonrasında bu kategoride hiç çocuğun kalmadığı görülmüştür. Çocukların belirsiz kategorisindeki görüşlerinin ise (f=5) iken (f=3)’e düştüğü belirlenmiştir. Aşağıda çocuklarla yapılan ön ve son görüşmelerden örneklere yer verilmiştir:

Çocukların ön görüşmede “kendi vücuduna başkalarının dokunması durumuna yönelik” farklı kategorilerde belirttikleri görüşleri şu şekildedir: İyi/kötü dokunmayı bilen kategorisi: ... *Ben istiyorsam dokunabilir. Ama istemiyorsam dokunamaz (A11)... Hayır. Benim de özel yerlerim var (A12)... İyi/kötü dokunmayı bilmeyen kategorisi: ... İsterse dokunsun, hayvan dışındakiler dokunabilir (A2)...Hayır. Çünkü istemem. Benim işim olabilir. İki tekerlekli bisiklete biniyor olabilirim. Onla da bayağı dengede durman gerekiyor (A17)... Belirsiz kategorisi: ... Dokunamaz. Çünkü kapalı (A3)... Dokunamaz. Çünkü ben güçlüyüm. Güçlü olduğum için dokunamıyorlar (A21)...*

Çocukların son görüşmede “kendi vücuduna başkalarının dokunması durumuna yönelik” farklı kategorilerde belirttikleri görüşleri şu şekildedir; İyi/kötü dokunmayı bilen kategorisi: *Hayır. Çünkü özel bölgelerim var (A9)... Hayır. Çünkü benimde özel yerlerim var.*

İstedğim kişiler dokunabilir (A12)... Belirsiz kategorisi: ... Hayır, çünkü bazısını tanımıyor olabilirim (A17)...

Aşağıda son görüşmenin sonunda belirlenen, iyi/kötü dokunmayı bilen kategorisine giren çocukların çizimlerine yer verilmiştir. Çiziminde kendi vücuduna başkalarının dokunmasına yönelik figürlere yer veren A7 ve A14'ün resimlerine yönelik görüşleri şu şekildedir: ... *Sevmediğim birisi bana sarılıyor. Bu dokunuşu istemiyorum ve "Yapma" diyorum. Yapmaya devam edersen anneme söylerim (A7)... Üç tane kolu olan bana dokunmaya çalışıyor. "Bana dokunmanı istemiyorum" diyorum (A14)...*

(A7)

(A14)

Tablo 3'te çocuklara yöneltilen "Sence iyi dokunuş ve kötü dokunuş diye bir şey var mıdır? Sence bu ne olabilir?" sorusuna yönelik cevapların değerlendirilmesinden elde edilen bulgular sunulmaktadır.

Tablo 3. Çocukların İyi ve Kötü Dokunmayı Bilme Durumlarına Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

Kategoriler	Kodlar	İlk Görüşme	f	Son Görüşme	f
İyi/Kötü Dokunmayı Bilen	İzin alarak ve almayarak dokunma	A9, A14	2	A4, A6, A7, A8, A9, A11, A13, A14, A18, A20	10
	Özel ve özel olmayan bölgelere dokunma	A13, A16	2	A1, A10, A12, A15, A16	5
		Toplam	4	Toplam	15
	Hafifçe dokunma	A15, A18	2	-----	0
	Kalp kırmama	A21	1	-----	0
İyi/Kötü Dokunmayı Bilmeyen	Hırsızların dokunması	A19	1	A19	1
	Sevme	A1	1	A21, A22, A23	3
	Vurma	A6, A7, A24	3	A2, A5	2
	Pis yerlere dokunma	A10	1	-----	0
	Mikropların dokunması	A20	1	-----	0
	Yoktur	A2, A3, A4, A5, A8, A17, A22, A23	8	A3	1
		Toplam	18	Toplam	7
Belirsiz	Zarar vermeden dokunma	A11, A12	2	A17	1
	Tanımadığı kişinin dokunması	-----	0	A24	1
		Toplam	2	Toplam	2
	Genel toplam		24	Genel toplam	24

Tablo 3'de çocukların iyi ve kötü dokunmaya yönelik belirttikleri görüşler; iyi/kötü dokunmayı bilen, iyi/kötü dokunmayı bilmeyen ve belirsiz şeklinde üç ayrı alt kategoride toplanmıştır. Hikaye etkinliği öncesinde, iyi/kötü dokunmayı bilen kategorisinde 4 çocuğun görüş belirttiği görülürken etkinlik sonrasında bu sayının 15 olduğu görülmüştür. Etkinlik öncesinde iyi/kötü dokunmayı bilmeyen kategorisinde 18 olan çocukların sayısının 7'ye düştüğü, belirsiz kategorindeki görüşlerinin sayısının (f=2) değişmediği fakat görüş belirten çocukların farklılaştığı görülmektedir. Aşağıda çocuklarla yapılan ön ve son görüşmelerden örnekler yer verilmiştir:

Çocukların ön görüşmede “iyi ve kötü dokunmaya yönelik” farklı kategorilerde belirttikleri görüşleri şu şekildedir: İyi dokunmayı bilen ve kötü dokunmayı bilen kategorileri: ...İyi dokunuş izin vererek, kötü dokunuş izin vermeden dokunmadır (A9)... Popona dokunmak kötü dokunuştur, sırtına yüzüne dokunmak iyi dokunuştur (A13)... İyi/kötü dokunmayı bilmeyen kategorisi: ... Kötü dokunuş diye bir şey yoktur. Dokunuş vardır. Kötü iyi olabilir, iyi de kötü dokunuş olabilir (A2)... Var. Vurmak, kötü dokunuş. Vurmayabiliriz iyi dokunuş (A6)... Vardır. Mesela arkadaşın oyuncağını izinsiz aldıysa oyuncağını alabilirsin. Arkadaşınla kavga etmek kötü dokunuştur (A7)... Kötü yerlere (pis yerlere) dokunmak kötü. İyi yerlere (çiçeklere) dokunmak iyi (A10)... Kötü dokunuş hırsız, iyi dokunuş iyi bir kalp. Neyse ki iyilerdenim (A19)... Belirsiz kategorisi: ... İyi dokunmak güzel, zarar vermeden dokunmaktır. Kötü bilmiyorum (A11)...

Çocukların son görüşmede “iyi ve kötü dokunmaya yönelik” farklı kategorilerde belirttikleri görüşleri şu şekildedir: İyi dokunmayı bilen ve kötü dokunmayı bilen kategorileri: ... Özel bölgelere dokunmak kötü dokunmaktır (A10)... İyi dokunuş sevmek, kötü dokunuş özel yerlere dokunmak, sertlik (A12)... İzin vermezsem vücuduma zorla dokunursa kötü dokunuş olur (A13)... Tenine olur. Kötü dokunuş insanlar kendi bedenlerine istediği zamanlarda dokunmasını söylerse iyi dokunuş, söylemezlerse kötü dokunuştur (A15)... İyi/kötü dokunmayı bilmeyen kategorisi: ...Kötü dokunuşlar hırsızlar, vücuda kötü dokunuşlar, iyi dokunuşlar iyi kalpli insanlardır (A19)... Belirsiz kategorisi: ... İyi dokunuş yumuşak dokunuş, seyerek. Kötü dokunuş serttir (A17)... Kötü dokunuş kötü olan dokunuştur. İyi dokunuş yani, arkadaşımız bize dokunduğunda iyi, başkası yani arkadaşımız bize dokunduğunda iyi, başkası dokunduğunda ise kötü dokunuştur (A24)...

Aşağıda iyi ve kötü dokunmayı çizimlerine yansıtan çocukların resimlerinden örnekler yer verilmiştir. Çiziminde her iki dokunmaya da yer veren A12'nin çizdiği resim hakkındaki görüşleri şu şekildedir: ... Soldaki resimde uzun boylu olan annem beni sevdiği için ve ben de onu sevdiğim için dokunuyor. Öbüründe uzun boylu biri bana kötü dokunuyor, bunu istemiyorum (A12)... Çizimine iyi dokunmayı yansıtan A10 ve kötü dokunmayı yansıtan A13 çizdikleri resim hakkındaki görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir: ...Benim arkadaşım olduğu için elimi tutmasına izin veriyorum (A10)... Bir kız var bir de ona dokunan biri var. İstemediği zamanlarda ona dokunuyor. Kız da bana dokunmanı istemiyorum diyor (A13)...

İyi
Dokunma (A10)
Kötü dokunma (A13)

İyi/kötü dokunma (A12)

Aşağıdaki tabloda çocuklara yöneltilen “Tanımadığın birisi sana kötü dokunmak isterse ne yaparsın?” sorusuna yönelik cevapların değerlendirilmesinden elde edilen bilgiler sunulmaktadır.

Tablo 4. Çocukların Tanımadıkları Birinin Onlara Kötü Dokunmak İstemesi Durumunda Ne Yapacaklarına Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

Kategori	Kodlar	İlk Görüşme	f	Son Görüşme	f
İzin Vermeme	Sözel Uyarı	A3, A4, A7, A8, A10	5	A2, A3, A4, A6, A7, A8, A9, A10, A16, A23	10
	Kaçma-Uzaklaşma	A1, A6, A11, A13, A16, A19, A24	7	A1, A2, A11, A12, A13, A16, A20, A22	8
	Bağırma	A12, A14	2	A1, A14	2
	Toplam	Toplam	14	Toplam	20
Fiziksel Şiddet	Dövme	A2, A9, A20	3	A22	1
	Kulağını Çekme	A22	1	-----	0
	Yumruk/Tekme	A23	1	-----	0
	Toplam	Toplam	5	Toplam	1
Büyüklerle Bildirme	Abi	A5	1	A5, A19	2
	Anne	A15, A17	2	A15, A18, A24	3
	Öğretmen	A18, A21	2	-----	0
	Aile	-----	0	A17, A21	2
	Toplam	Toplam	5	Toplam	7
		Genel toplam	24	Genel toplam	28

*Tabloda çocuklar farklı kategorilere giren birden fazla görüş belirttiklerinden genel toplam çocuk sayısından fazla çıkmıştır.

Tablo 4' te çocukların tanımadıkları birinin onlara kötü dokunmak istemesi durumunda ne yapacaklarına yönelik görüşler; izin vermeme, fiziksel şiddet ve büyüklerle bildirme şeklinde üç ayrı kategoride toplanmıştır. Hikaye etkinliği öncesinde çocukların en fazla görüş bildirdiği kategori "izin vermeme" (f=14) kategorisi olarak belirlenmiştir. Bu kategoriyi fiziksel şiddet (f=5) ve büyüklerle bildirme (f=5) kategorileri izlemiştir. Etkinlik sonrasında ise, çocukların en fazla görüş bildirdiği kategori izin vermeme (f=20) olarak belirlenmiştir. Bunu sırası ile büyüklerle bildirme (f=7) ve fiziksel şiddet (f=1) kategorileri takip etmiştir. Aşağıda çocuklarla yapılan ön ve son görüşmelerden örnekler yer almaktadır:

Çocukların ön görüşmede "tanımadıkları birinin kötü dokunmak istemesi durumunda ne yapacaklarına yönelik" farklı kategorilerde belirttikleri görüşleri şu şekildedir: İzin vermeme kategorisi; ... *Yapma arkadaşım derim (A4)... Hemen eve giderim. Dondurma, şeker alıyım derse inanmam (A11)...* Fiziksel şiddet kategorisi: ... *Üstüne atlarım. Döverim (A2)... Ondan kendimi korurum. Tabiki de yumruklarım, tekmelerimle yenersen onu vücuduma kötü dokunamaz (A23)...* Büyüklerle bildirme kategorisi; ... *Annesine söylerim onun (A17)... Öğretmenime söylerim (A21)...*

Çocukların son görüşmede "tanımadıkları birinin kötü dokunmak istemesi durumunda ne yapacaklarına yönelik" farklı kategorilerde belirttikleri görüşleri ise şu şekildedir: İzin vermeme kategorisi; ... *Bağırarak kaçırım (A1)... Lütfen yapma, dokunmanı istemiyorum derim (A4)...* Fiziksel şiddet kategorisi; ... *Ağaçtan dal alıp vururum. Kaçarım (A22)...* Büyüklerle bildirme kategorisi; ... *Bir büyüğümden yardım isterim (A17)..*

Tablo 5'te çocuklara yöneltilen "Birisi sana kötü dokunsa kime söylersin?" sorusuna yönelik cevapların değerlendirilmesinden elde edilen bulgular sunulmaktadır.

Tablo 5. Çocukların Birisinin Kötü Dokunmasını Kime Söyleyeceğine Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

Kategori	Kodlar	İlk Görüşme	f	Son Görüşme	f
Çocuğun yakın çevresindeki kişiler	Aile	A1, A2, A6, A8, A9, A10, A11, A12, A13, A15, A16, A18, A19, A20, A23, A24	16	A1, A2, A3, A4, A5, A6, A8, A9, A10, A11, A12, A13, A14, A15, A16, A17, A18, A19, A20, A21, A22, A23	22
		A7, A13, A14, A16, A21, A23	6	A1, A7, A13, A23	4
	Öğretmen	Toplam	22	Toplam	26
Emniyet Birimi	Polis	A3, A15	2	-----	0
	Trafik Polisi	A17	1	-----	0
	Toplam	Toplam	3	Toplam	0
Kimseye Söylememe Yanıtsız	Kimseye	A4, A22	2	-----	0
		A5	1	-----	0
		Toplam	3	Toplam	0
		Genel toplam	28	Genel toplam	26

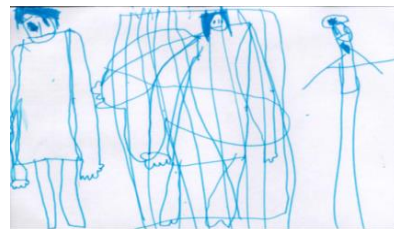
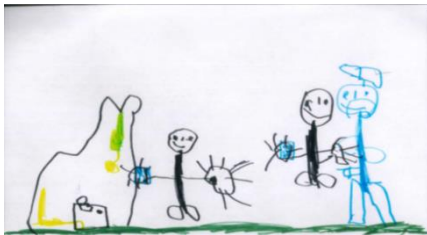
*Tabloda çocuklar farklı kategorilere giren birden fazla görüş belirttiklerinden genel toplam çocuk sayısından fazla çıkmıştır.

Tablo 5’ de çocukların birisinin kötü dokunmasını kime söyleyeceklerine yönelik görüşleri; çocuğun yakın çevresindeki kişiler, emniyet birimi, kimseye söylememe ve yanıtsız şeklinde dört ayrı alt kategoride toplanmıştır. Hikaye etkinliği öncesinde çocukların en fazla görüş bildirdiği kategori çocuğun yakın çevresindeki kişiler kategorisi (f=22) olarak belirlenmiştir. Bunu sırası ile emniyet birimi (f=3), kimseye söylememe (f=2) ve yanıtsız (f=1) kategorileri izlemektedir. Etkinlik sonrasında ise, yanıtsız ve kimseye söylememe kategorilerinde hiç çocuk kalmadığı, çocukların görüşlerinin hepsinin çocuğun yakın çevresindeki kişiler (f=26) kategorisinde toplandığı görülmüştür. Aşağıda çocukların ön ve son görüşmelerinden örneklere yer verilmiştir:

Çocukların ön görüşmede “birisinin kötü dokunmasını kime söyleyeceğine yönelik” farklı kategorilerde belirttikleri görüşleri şu şekildedir: Çocuğun yakın çevresindeki kişiler kategorisi; ... *Anneme, babama (A1)... Hemen babama söylerim (A11)...* Emniyet birimi kategorisi; ...*Anneme söylerim. Polisi ararız. Polis onu yakalar. Hapse atar (A15)... Trafik polisine (A17)...* Kimseye söylememe kategorisi; *Başkasına söylemem (A4)... Kimseye (A22)...*

Çocukların son görüşmede “birisinin kötü dokunmasını kime söyleyeceğine yönelik” farklı kategorilerde belirttikleri görüşleri ise şu şekildedir: Çocuğun yakın çevresindeki kişiler kategorisi; ... *Anneme babama söylerim (A5)... Öğretmenime ya da anneme (A23)...*

Aşağıda birisinin kötü dokunmasını kime söyleyeceklerini çizimlerine yansıtın çocukların resimlerinden örneklere yer verilmiştir. Çiziminde polis figürlerini yansıtan A3 ve A7’nin çizdiği resim hakkındaki görüşleri şu şekildedir: ...*Tanımadığı kişi çocuğa dokunduğunda bunu istemediğini söyleyip polisi arıyor. Mavi olan polis (A3)... Bana ortadaki kişi dokunmak istediği için polisi aramışım (A7)...*

(A3)

(A7)

Tablo 6’da çocuklara yöneltilen “Peki, neden ona söylemeyi tercih edersin?” sorusuna yönelik cevapların değerlendirilmesinden elde edilen bilgiler sunulmaktadır.

Tablo 6. Çocukların Kötü Dokunmaya Maruz Kaldıklarında Bunu Söyleyecekleri Kişiyi Tercih Etme Nedenlerine Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

Kategori	Kodlar	İlk Görüşme	f	Son Görüşme	f
Fiziksel üstünlük sağladığı için	Koruma	A8, A16, A20, A23, A24	5	A3, A4, A5, A6, A7, A14, A17, A24	8
	Güçlü olma	A2, A11, A19, A21, A22	5	A6, A9, A11, A19, A20, A22, A23	7
	Yardım etme	A3, A7	2	A8	1
	Kızma	A6, A9, A10, A18	4	A10, A13, A16, A18	4
	Ceza	A14	1	A21	1
Sevdiği ve güven duyduğu için		Toplam	17	Toplam	21
	Sevme	A1, A15	2	A1, A15	2
	Babası olma	A12	1	A12	1
		Toplam	3	Toplam	3
Yanıtsız		A4, A5, A13, A17	4	-----	0
		Toplam	4	Toplam	0
		Genel toplam	24	Genel toplam	24

Tablo 6’ da çocukların kötü dokunmaya maruz kaldıklarında bunu söyleyecekleri kişiyi tercih etme nedenlerine yönelik belirttikleri görüşler; fiziksel üstünlük sağladığı için, sevdiği ve koruduğu için ve yanıtsız şeklinde üç ayrı alt kategoride toplanmıştır. İlk görüşmede çocukların en fazla görüş bildirdiği kategori fiziksel üstünlük sağladığı (f=17) için kategorisidir. Bunu sırası ile yanıtsız (f=4) ve sevdiği/güven duyduğu için (f=3) kategorileri izlemektedir. Son görüşmede ise çocukların en fazla görüş bildirdikleri kategorinin değişmediği fakat belirtilen görüşlerin sayısının değiştiği ve “fiziksel üstünlük sağladığı için” kategorisinde frekansın 21’e ulaştığı görülmüştür. Bu kategoriyi sevdiği/güven duyduğu için (f=3) kategorisinin izlediği, yanıtsız (f=0) kategorisinde ise hiçbir çocuğun görüş belirtmediği görülmüştür. Aşağıda çocukların ön ve son görüşmede belirttikleri görüşlerinden örnekler yer verilmiştir:

Çocukların ön görüşmede “Kötü dokunmaya maruz kaldıklarında bunu söyleyecekleri kişiyi tercih etme nedenlerine yönelik” farklı kategorilerde belirttikleri görüşleri şu şekildedir: Fiziksel üstünlük sağladığı için kategorisi; ... *Babam evin en güçlüsüdür çünkü (A2)... Annem daha güçlü. Çocukların kılıcı yok (A19)... Sevdiği ve güven duyduğu için kategorisi; ... O benim babam o yüzden (A12)... Çünkü annemi çok seviyorum (A15)... Yanıtsız kategorisi; ... Çünkü söylersem söylemiş yanlış olur (A4)...*

Çocukların son görüşmede “Kötü dokunmaya maruz kaldıklarında bunu söyleyecekleri kişiyi tercih etme nedenlerine yönelik” farklı kategorilerde belirttikleri görüşleri şu şekildedir: Fiziksel üstünlük sağladığı için kategorisi; ...*Çünkü onlar büyük. Her şeyi yapabilirler (A6)... Çünkü babam daha yetişkin (A9)... Çünkü onlar güçlü (A19)... Çünkü beni korusunlar diye (A20)... Çünkü onlar idare edebilir (A23)... Sevdiği ve güven duyduğu için kategorisi; ... Çünkü onları seviyorum (A1)... Çünkü onlar annem, babam benim (A12)...*

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş-altı yaş çocuklarının cinsel istismara yönelik bilgilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla nitel ve deneysel desen olarak planlanan çalışmada 24 çocukla çalışılmıştır. Ve her çocukla yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla görüşme yapılmış ve çocuklara 6’şar soru sorulmuştur. Sorulan sorularla ilk görüşme yapıp kayıt altına alınmıştır. Konu ile ilgili olarak bilgilendirmek amacıyla çocuklara “Bedenim Bana Ait” hikaye kitabı okunmuş ve ardından “Hikayedeki

çocuğun yerinde olsaydınız ne yapardınız?" yönergesi verilerek düşüncelerini resimlemeleri istenmiş ve resimleri bittiğinde neler yaptıklarını anlatmaları istenerek her çocuğun anlattıkları resminin arkasına not edilmiştir. Çalışmadan iki hafta sonra ise çocuklarla aynı görüşme formu aracılığıyla tekrar görüşülmüş ve aynı sorular tekrar yöneltilmiştir. Ön ve son görüşmeden elde edilen bulgular şunlardır: Çocukların başkalarının vücuduna dokunmaya yönelik görüşleri değerlendirildiğinde, uygulanan etkinlik sonrasında başkalarının vücutlarının özel olduğunu, iyi ve kötü dokunmayı bilen çocuk sayısının 14'ten 21'e yükseldiği, belirsiz kategorisinde görüş bildiren 5 çocuğun ise 1'e düştüğü belirlenmiştir. Çocukların "*Çünkü herkesin kendi vücudu özel. Sarılmak istiyorsa sarılırsız, istemiyorsa sarılmayız.*" (A6), "*Hayır, çünkü onun kendi bedeni olduğu için istediği zaman dokunmayı tercih ederim*" (A15)... şeklinde görüşler bildirmeleri çocukların başkalarının vücutlarının özel olduğunun farkına vardıklarını gösterir bir durumdur. Çocukların kendi vücuduna başkalarının dokunmasına yönelik görüşleri değerlendirildiğinde, iyi ve kötü dokunmayı bilen çocukların sayısının etkinlik sonrasında 8 çocuktan 21'e yükseldiği, iyi ve kötü dokunmayı bilmeyen çocuğun ise kalmadığı görülmektedir. "*Hayır. Çünkü benimde özel yerlerim var. İstedğim kişiler dokunabilir.*" (A12), "*Hayır. Çünkü özel bölgelerim var*" (A9)... vb. şeklindeki görüşlerinde çocukların kendi duyu ve bedenlerinin farkına vardıkları görülmektedir Bu sonuçlar değerlendirildiğinde, çocukların cinsel eğitim konusunda bilgilendirilmelerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Çocuklar aileleri tarafından bilimsel olarak doğru, gerçekçi ve yargılayıcı olmayan biçimde, çocuklarının yaşlarına, gelişim seviyelerine ve kültüre uygun olarak çocuklarını bilgilendirildiklerinde, cinsellik eğitimi süreci sağlıklı şekilde gerçekleşecektir (World Health Organization, 2010; Ersoy, 2014). Bunun yanı sıra, Eliküçük ve Sönmez (2011) altı yaş çocuklarının cinsel gelişim ve eğitimiyle ilgili ebeveyn görüşlerini inceledikleri çalışmalarında anne babaların % 40' ının cinselliği ve % 43.48' inin cinsel eğitimi yanlış tanımladıklarını belirtmişlerdir. Bu noktada ise, anne-babanın ve öğretmenin cinsel gelişimi ve bunun genel eğitimin bir parçası olduğunu bilmesi önem kazanmaktadır.

Çocukların iyi ve kötü dokunmayı bilme durumlarına yönelik görüşleri değerlendirildiğinde, hikaye okuma etkinliği sonrasında iyi ve kötü dokunmayı bilmeyen çocukların sayısının 18'den 7'ye düştüğü, iyi ve kötü dokunmayı bilen çocukların sayısının ise 4'ten 15'e yükseldiği görülmüştür. Etkinlik sonrasında "*Özel bölgelere dokunmak kötü dokunmaktır.*" (A10), "*İzin vermezsem vücuduma zorla dokunursa kötü dokunmuş olur.*" (A13) şeklindeki ifadelerinde çocukların iyi ve kötü dokunuşu ayırt edebildikleri görülmektedir. Çocukların düşüncelerini resimlerinde de belirgin şekilde belirtmeleri bu sonucu destekler niteliktedir (A10, A12, A13). Bu durumda, gelişim düzeylerine uygun etkinliklerle çocukların cinsel istismarına ve ihmaline yönelik yanlış bilgilerinin değiştirilebileceği söylenebilir. Aksel ve Yılmaz (2015) yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin hem üniversite hem de hizmet içi eğitimlerinde çocuk cinsel istismarına yer verilmesinin önemine işaret etmektedirler. Bununla birlikte, öğretmenler aile dışında çocukla uzun süreli ve yakın iletişim kuran ilk profesyoneller olmaları nedeniyle çocuk istismarının tanınması ve önlenmesine katkıda bulunmak açısından önemli bir konuma sahiptirler (Baginsky, 2003). Bu durumda öğretmenlerin cinsel istismar konusunda sağlıklı ve doğru şekilde bilgilendirilmelerinin gerekliliği önem kazanmaktadır.

Çocukların tanımadıkları birinin onlara kötü dokunmak istemesi durumunda ne yapacaklarına yönelik görüşleri incelendiğinde, görüşlerinin en çok "izin vermeme" kategorisi altında toplandığı görülmüştür. Uygulanan etkinlik sonrasında bu kategoride 14 görüş belirten çocukların sayısının 20'ye yükseldiği görülmüştür. Bu sonuç, ebeveynler ve eğitimciler tarafından uygulanan nitelikli etkinlikler yoluyla çocuğa yabancı kişilerle ilişki kurmanın sınırlarının öğretilebileceğini ve böylelikle çocuğun cinsel istismardan korunabileceğini göstermektedir. Çocukların kötü dokunma durumunda bunu kime söyleyeceklerine yönelik belirttikleri görüşler değerlendirildiğinde, en çok görüşün "çocuğun yakın çevresindeki kişiler" kategorisi altında toplandığı görülmektedir. Hikaye etkinliği öncesinde, "*Başkasına söylemem.*" (A4) ve "*Kimseye*" (A22) cevaplarını veren çocukların etkinlik

sonrasında ailelerine bildirmeyi tercih ettikleri belirlenmiştir. Bu doğrultuda, gerçekleştirilen etkinliğin çocukların konu ile ilgili farkındalıklarını ve bilinç düzeylerini artırdığı düşünülebilir. Amerika Birleşik Devletleri Cinsel Bilgi ve Eğitim Konseyi (SIECUS -Sexuality Information and Education Council of United States)'nin yayınladığı "Çocuklar için Kapsamlı Cinsel Eğitim Rehber Kitabı" nda cinsel istismar konu başlığı altında çocuklara verilmesi gereken kazanımlar belirtilmiştir. İlgili kazanımlardan biri olarak "Eğer bir yabancı çocuğu yanında götürmeye çalışır ve rahatsız edici dokunuşta bulunursa, çocuk hemen ortamdan kaçmalı ve çocuk bu olayı ailesine, öğretmene veya bir yetişkine söylemelidir" ifadesi yer almaktadır (SIECUS, 2004). MEB okul öncesi eğitim programı incelendiğinde ise, çocuklara yönelik bu tür kazanımların bulunmadığı görülmektedir. Bu tür kazanımlara programda yer verilmesi, çocukların cinsel istismar durumlarında ne yapmaları gerektiğine dair bilgi sahibi olmalarına katkı sağlayabilir.

Çocukların kötü dokunmaya maruz kaldıklarında bunu söyleyecekleri kişiyi tercih etme nedenlerine yönelik olarak belirttikleri görüşler değerlendirildiğinde ise, çocukların çoğunluğunun "fiziksel üstünlük sağladığı için" kategorisinde görüş bildirdikleri belirlenmiştir. "Hemen arabaya kaçarız. Beni korur." (A14), "Çünkü beni korusunlar diye" (A20) şeklindeki ifadelerinde görüldüğü üzere çocukların korunma içgüdüleri daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Ailelerin cinsel istismar konusunda doğru bilgiler edinerek çocuklarına bu konuda doğru bilgiler sağlaması ve doğru bir yol izlemesi önemlidir. Çocuklar aileleri ve yetişkinler tarafından cinsel istismar ve cinsel istismara karşı koyabilme konusunda bilgilendirildiklerinde birçok istismar olayı önlenebilecektir (Çokar ve Ortaylı, 2003).

Sonuç olarak, yapılan hikaye okuma etkinliği kapsamında, çocukların cinsel istismar ve cinsel istismardan korunma konusundaki bilgi düzeyleri artış göstermiştir. Bu doğrultuda çocukların cinsel istismar konusunda bilgilendirilmeleri kaçınılmaz olmaktadır. Dolayısıyla okul öncesi dönemden başlanarak eğitim programları kapsamına cinsellik ve cinsel istismarla ilgili amaç ve kazanımların alınması önem kazanmaktadır. Öğretmenlerin bu konuda daha kapsamlı ve sağlıklı bilgiler edinmesi için hem üniversitelerde lisans düzeyinde hem de hizmet içi eğitimlerde çocuk cinsel istismarı konusuna yer verilmesi kaçınılmaz görülmektedir. Aileleri bilinçlendirmek amacıyla düzenli aralıklarla uzman kişiler tarafından çocukların cinsel gelişimi ve cinsel istismarı konularını içeren aile eğitim seminerleri düzenlenebilir. Bunun yanı sıra ailelerin çocuklarını bu konularda bilgilendirmek amacıyla yararlanabileceği hikâye kitapları, çocuk kitapları, etkinlik kitapları vb. gibi yayınların artırılması erişimi kolaylaştırabilir. Araştırmacılar ise çocukların farklı istismar türlerine ilişkin algılarının ortaya çıkartılmasına yönelik araştırmalar yapabilirler ve bu kapsamda çocuklar için kapsamlı eğitim programları hazırlanıp uygulanabilir.

KAYNAKÇA

- Aksel, Ş. ve Irmak, Y. T. (2015). Çocuk Cinsel İstismarı Konusunda Öğretmenlerin Bilgi ve Deneyimleri. *Ege Eğitim Dergisi*, (16) 2, 373-391.
- Arıkan, D., Yaman, S. ve Çelebioğlu, A. (2000). Çocuk İhmali ve İstismarı Konusunda Hemşirelerin Bilgileri. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 3(2), 29-35.
- Baginsky, M. (2003). Newly Qualified Teachers And Child Protection: A Survey of Their Views, Training and Experiences. *Child Abuse Review*, 12, 119-127
- Berberoğlu, B.Ö., Şahin, F., İlhan, M.N., Çamurdan, A.D. ve Beyazova, U. (2008, Mayıs). *İki Farklı Sosyokültürel Düzeyde Uygulanan Aile Eğitim Programının Annelerin Bilgi, Tutum ve Algıları Üzerine Etkisi*. 2. Uluslararası Katılımlı Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Sempozyumu'nda sunulmuş poster, Ankara, Türkiye.
- Bülbül, S.H., Ünlü, E., Kırılı, E. ve Altuğ, Ü. (2008, Mayıs). *Kırıkkale İlinde Adölesanların Aile İçinde Şiddete Maruz Kalma Durumu*. Poster Sunumu: 2. Uluslararası Katılımlı Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Sempozyumu'nda sunulmuş poster, Ankara, Türkiye.
- Cherney, I. D., Seiwert, C. S., Dickey, T. M. ve Flichtbeil, J. D. (2006). Children's Drawings: A Mirror to Their Minds. *Educational Psychology: An International Journal of Experimental Educational Psychology*. 26(1), 127-142.
- Çokar, M. ve Ortaylı, N. (2003). Üreme Sağlığı. Yayımlandığı Kitap M. Çokar ve H. Nalbant (Editörler), *Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Cinsel Sağlık Eğitimi*, (90-152). İstanbul: Uygun Matbaası.
- Dereobalı, N., Karadağ, S. Ç. ve Sönmez, S. (2013). Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı İhmali Şiddet ve Eğitimcilerin Rolü Konusundaki Görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 14(1), 50-66.
- Dönmez, Y. E., Soylu, N., Özcan, Ö. Ö., Yüksel, T., Demir, A. Ç., Bayhan, P. Ç., ve Miniksar, D. Y. (2014). Cinsel İstismar Mağduru Çocuk ve Ergen Olgularımızın Sosyodemografik ve Klinik Özellikleri. *Journal Of Turgut Ozal Medical Center*, 21(1), 44-48.
- Einarsdottir, J. (2007). Research With Children: Methodological And Ethical Challenges. *Early Childhood Education Research Journal*, 15(2), 198-211.
- Eliküçük, A. ve Sönmez, S. (2011). 6 Yaş Çocuklarının Cinsel Gelişim ve Eğitimiyle İlgili Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(25), 45-62.
- Ersoy, Ö. (2014). Cinsel Gelişimle İlgili Temel Kavramlar ve Okul Öncesi Dönemde Cinsel Eğitim. Yayımlandığı Kitap İ. Artan (Editör), *Cinsel Gelişim ve Eğitim* (10-28). Ankara: Hedef CS.
- Glesne, C. (2015). *Nitel Araştırmalara Giriş*. (Çev. A. Ersoy ve P. Yalçinoğlu). Ankara: Anı.
- Gültekin, G., Ruban, C., Akduman, B. ve Korkusuz, İ. (2006). Çocuk ve Cinsel İstismar. *Adli Psikiyatri Dergisi*, 3, 9-14.
- Johnson, B. ve Chtistensen, L. (2014). *Eğitim Araştırmaları*. (Çev. Ed. Selçuk Beşir Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Kairys, S. W., Alexander, R. C., Block, R. W., Everett, V. D., Hymel, K. P., Johnson, C. F., ve Bays, J. A. (1999). Guidelines For The Evaluation of Sexual Abuse of Children: Subject Review. *Pediatrics*, 103(1), 186-191.
- Kara, Ö., Çalışkan, D. ve Suskan, E. (2014). Ankara İlinde Görev Yapan Çocuk Asistanları, Uzmanları ve Pratisyen Doktorların Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Bilgi Düzeyleri ve Yaklaşımlarının Karşılaştırılması. *Türk Pediatri Arşivi*, 49, 57-65.
- Katz, C., ve Hamama, L. (2013). "Draw Me Everything That Happened To You": Exploring Children's Drawings of Sexual Abuse. *Children & Youth Services Review*, 35(5), 877-882.
- Keser, N., Odabaş, E. ve Elibüyük, S. (2010). Ana-Babaların Çocuk İstismarı ve İhmali Konusundaki Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 4(3), 150-157.
- McGee, B. ve Morrow, L. M. (2005). *Teaching Literacy in Kindergarten*. New York: The Guilford.

- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma* (Çev. Ed. Selahattin Turan). Ankara: Nobel.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi*. (Çev. Ed. Sadegül Akbaba Altun ve Ali Ersoy). Ankara: Pegem.
- Okyay, L. (2008). *Altı Yaş Grubu Çocukların Aile Resimlerinin Sosyokültürel Değişkenler ve Davranış Problemleri Açısından Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Özdemir, U. (1992). Çocuk İhmal ve İstismarına Hekimlerin Bakışı ve Önleme. *Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı Dergisi*, 1, 10-13.
- Özer, G. (2014). *Ebeveynlerin Çocuk Cinsel İstismarına Dair Bilinçleri, Endişeleri ve Aldıkları Önlemler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Polat, O. (2007). *Çocuk İstismarı Önleme ve Rehabilitasyon 2*. İstanbul: Seçkin.
- Pro Familia,. (2015). *Bedenim Bana Ait!* (Çev. Kazım Özdoğan). Ankara: Gergedan.
- Saltalı, N. D. (2012). Çocuk İstismarı ve İhmali. Yayımlandığı Kitap S. Y. Doğru (Editör), *Aile Refahı ve Koruma* (62-105). Ankara: Eğiten kitap
- Sayıl, M. (2004). Çocuk Çizimlerinin Klinik Amaçlı Kullanımı Üzerinde Bir Deneme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7 (14), 1-13.
- SIECUS (Sexuality Information and Education Council of the United States), (2004). *Guidelines for Comprehensive Sexuality Education*. USA: Fulton Press
- Teisl, M. ve Cicchetti, D. (2008). Physical Abuse, Cognitive and Emotional Processes, and Aggressive/Disruptive Behavior Problems. *Social Development*, 17, 1-23.
- Tür, G. ve Turla, A. (1999). *Okul Öncesinde Çocuk Edebiyatı ve Kitap*. İstanbul: Ya-Pa.
- Ulukol, B. (2014). Cinsel İstismar. Yayımlandığı Kitap O. Derman (Editör), *Çocuk İstismarına ve İhmaline Yaklaşım* (49-56). Ankara: Akademisyen Tıp Kitapevi.
- World Health Organization (2010). *Standards for Sexuality Education in Europe: A Framework For Policy Makers, Education and Health Authorities and Specialists*. Cologne: Federal Centre for Health Education, BZgA.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

An Investigation of Preschool Children's Knowledge about Child Sexual Abuse: A Qualitative View

Özlem Alkan ERSOY, Hurşide Kübra ÖZKAN

Summary

INTRODUCTION

Studies on "Child Sexual Abuse" are mainly based on the purpose of altering children's behaviors and providing them with necessary information. These studies teaching children how to protect themselves from sexual abuse, from whom and how to ask help when subjected to sexual abuse play a crucial role on preventing sexual abuse. Therefore, the current study aims to investigate 5-6 year-old preschool children's knowledge about sexual abuse.

METHOD

This study used a qualitative research model and one-group pretest-posttest weak experimental design. The study group included 24 preschool children who were 5-6 years of age. Data was collected through drawing and interview techniques both. A semi-structured interview form was created by the researchers in order to carry out interviews with the children. This form consisted of six questions that assessed the children's safety knowledge about sexual abuse. Each child was asked the questions, "Can you touch anybody's body?", "Can anybody touch your body?", "Do you think there is good touch and bad touch?", "What do you think these might be?", "What would you do if someone you didn't know wanted to touch you in a bad way?", "Whom would you tell if someone touched you in a bad way?", and "Why would you prefer to tell that person?" and, when necessary, additional relevant questions were asked. At first, pre-interviews were conducted to assess the children's knowledge about sexual abuse. The story book titled "My Body Belongs To Me" published by Pro Familia was used to enlighten the children on this topic. Three specialists studying on this subject were consulted about choosing the right book. Having been read the story, children were asked the question "What would you do if you were this child in the story?" and instructed to draw without any time limitation. Children who had finished the drawing were asked what they drew and the researcher took notes of their explanations behind the paper they drew on. Final interviews were done four days after this activity to investigate whether the group's knowledge level changed in terms of dependent variables.

Collected data was analyzed through a content analysis during the evaluation of pretest-posttest interviews conducted with the study group. During the drawing activity, which was carried out to ensure the reliability of posttest interview questions, children's drawings were analyzed by a content analysis method. Analyses performed and the specialists' decisions on the indicator types were coded separately and reliability of the study was calculated by using the formula, $\text{Reliability} = \frac{\text{Agreement}}{\text{Agreement} + \text{Disagreement}} \times 100$. According to the agreement meeting held with three specialists, coder concordance between the researchers was calculated as 100% for the drawing technique, and 92% for the interviews.

RESULTS AND SUGGESTIONS

The results of the study showed that the children had incomplete or inaccurate knowledge about the difference between good touch and bad touch, how to protect themselves from sexual abuse, and from whom and how to ask help when subjected to sexual abuse. However, the story activity provided valuable information on sexual abuse to the children and raised their awareness about how to take adequate precautions. Thus, teaching children about sexual abuse must be mandatory. In this regard, starting from preschool period, integrating the subjects concerning sexuality and sexual abuse into the curriculum becomes crucially important.